

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

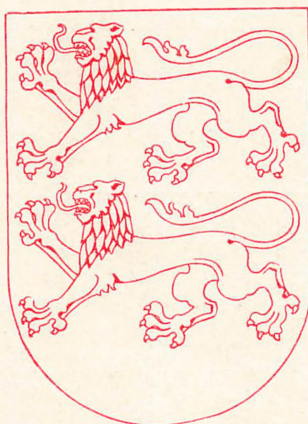
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

- Elisabeth Gommesen f. Raunsøe*: Minder om min Fader Godsinspektør Jens Michael Raunsøe
Centralbibliotekar T. Glahn: Slægten Vedel i Sønderjylland.
Andreas Petersen: Spillemandsprivilegier i gamle Dage paa Vesteregnen.
R. J. Schmidt: Fastelavnsgilde for 60 Aar siden i Øster Højst.
Jens Chr. Lauersen: Degn Gammelgaards sidste Digt.
Samleren.

ESBJERG BANK

Aktieselskab

Kongensgade 70

Esbjerg

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

Spare- og Laanekassen for Fros og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5

RØDDING

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

SPAREKASSEN

FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 9 - Kontortid 9-12 $\frac{1}{2}$ og 14-16

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Holsted Spare- & Laanekasse

Kontortid: Holsted By 10—12 Fm. og 2—5,30 Eft.

Holsted St. daglig 10—12, Torsdag undtagen.

Føvling hver Torsdag Fm. 10—12.

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101

Kontortid: 10—1 og 2 $\frac{1}{2}$ —5 $\frac{1}{2}$.

Graasten Bank ^A S

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1 $\frac{1}{2}$ Million

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

Horsens Landbobank ^A S

Kontortid 9 $\frac{1}{2}$ —2 og 4—5

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Reserveret

„B“.

Banken for Vejen og Omegn

Aktieselskab

VEJEN.

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Aktieselskabet
Veje Textilfabrik

Jydsk Grundejerkreditforening

Herning.

Udlaan: $\frac{1}{4}$ 1941: 209.189.400 Kr.

Reserver: $\frac{1}{4}$ 1941: 9.905.718 Kr.

Morsø Støbegods

Aktieselskabet
N. A. CHRISTENSEN & CO.
Kgl. Hof-Leverandør
Nykøbing Mors

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Indskudskapital: 12 Mill. Kr.

Reserver: 950.000 Kr.

Andelselskabet

De forenede Mejerier

Aarhus

D a n s k

Køleautomatik- og Apparatfabrik

Nordborg.

Aktieselskabet

**Vesterbro
Trælsthandel**

AARHUS

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn

R A N D E R S

Sankt Clara Mølle A/s

Papir-, Pap- og Støbepapfabrik

Roskilde

Målerfabriken **METRO** - Aarhus - Danmark

Manometre, Termometre m. m.

Jørgen Storm

Kolonial en gros
og Ægekспорт

Hjørring

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle

A A R H U S

Grundlagt 1829.

Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Hellerup Skolæstfabrik

Aldersrogade 3

København

Telefoner 7519 - 9775

Dansk Eternit-Fabrik A/S

Aalborg — Telefon 4800

Vesuv

KUL-STOKER
ODENSE Tlf. 7097

Er ogsaa velegnet til Fyring
med Tørv og Brunkul

Sønderjydsk Teglindustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

.Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Graasten

Teglværk

GRAASTEN

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

D. I. S.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

A/S **ALFRED BENZON**

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Ja - men
Jmas Kaffe
Estatning
smager bedst

Carl Scheele, Kbhvn. Etbl. 1895.

Minder om min Fader

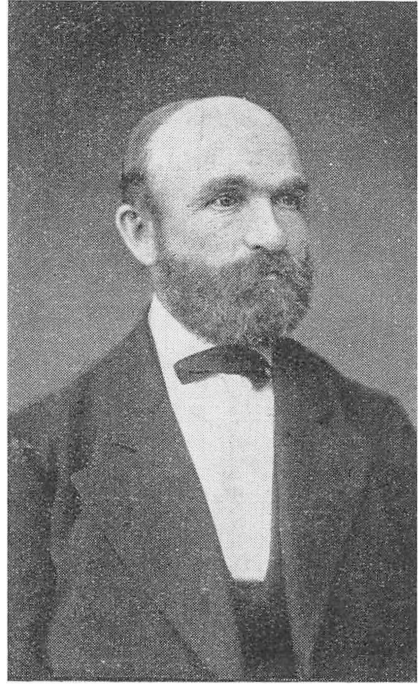
Godsinspektør

Jens Michael Raunsøe

f. 16. 3. 1824 — d. 20. 11. 1879.

Nedskrevet af

Elisabeth (Betty) Gommesen
f. Raunsøe.

MI N Far, Jens Michael Raunsøe, er født i Resen i Vestjylland, 16. 2. 1824, hvor hans Fader var Lærer. Han, min Farfader, havde først haft en Privatskole i Varde, og i den gik bl a. »Oldemor«, da hendes Fader, Pastor Gerhard Brøndsted var blevet Præst i Varde efter i nogle Aar at have været Præst i Hviding, syd for Ribe. Hun kunde godt lide at gaa i Skole hos ham, han var i det hele velanset i Varde. Der blev han forlovet med den kønne Karen Kasthoff (tror jeg nok hun hed). Hendes Fader havde Jordbrug med en Del Køer i Varde By, solgte Mælk til Byen og havde Bageri, saa Karen var tidlig vant til at tage fat. Da Raunsøe nu blev forlovet med hende, ønskede han en sikrere Stilling, søgte og fik Embedet som Lærer i Resen ved Lemvig. Her blev min Fader født som den næstældste af 4 Børn. Der var en Søn, Ib, og 2 Døtre, Cecilie og Jakobine. Med disse 4 Børn blev min Farmoder tidlig Enke, saa Kaarene maatte blive smaa, en Lærerenkes Pension var jo dengang lig Nul. Det gjaldt om at finde paa Udveje til smaa Indtægter som Modepynt og Syning, og med dette Arbejde blev min Farmoder og hendes yngste Datter ved i mange Aar, indtil min Far kom saa vidt, at han kunde understøtte dem. Min Far, der var en videbegærlig Dreng,

kom i Huset hos Toldforvalter Groos, der var ansat paa Blaavandshuk, hvor han hos de barnløse Ægtefolk blev som Barn i Huset.

Ib kom i Møllerlære, og Cecilie kom i Huset hos Slægtninge i Varde. Efter sin Konfirmation kom min Fader i Arbejde paa Toldforvalterens Kontor og fik nogen privat Undervisning, men det var dog først, efter at han var kommet til Ribe, at det viste sig, hvor flittig og videbegærlig han var. Han fik privat Undervisning og læste flittigt videre; blev ved dermed, ogsaa efter at han var kommet ind paa Amtmandens, Grev Sponnecks Kontor (vel sagtens efter Anbefaling af Justitsraad Groos). Han holdt sig en Del for sig selv, passede sit Kontor og sin Læsning. Af selskabelige Evner fik han udviklet Dansen, han var kendt for sin smukke Dans. Han avancerede paa Grev Sponnecks Kontor og blev efterhaanden Fuldmægtig hos Amtmanden, der satte megen Pris paa ham. Han læste stadig videre, fik ogsaa Indblik i Juraen, men tog aldrig nogen Eksamen.

Grev Brockenhuus-Schack fra Giesegaard ved Ringsted, der ejede Gram og Nybøl Godser, søgte paa den Tid en Godsinspektør til sine sønderjydske Godser. Han henvendte sig blandt andet til Grev Sponeck, hvem han bad være sig behjælpelig med at finde en ung Mand, der egnede sig til Pladsen. Selv maatte Greven være en Del af Aaret paa Giesegaard, saa det maatte være en paalidelig og dygtig Mand, der kunde staa paa egne Ben og bringe Orden i Godsets vanskelige økonomiske Forhold. En tidligere Greve havde ved sin Død efterladt Godserne meget forgældede til en rig Jøde, Jenisch, i Hamborg; nu gjaldt det om i de kommende Aar at faa afviklet denne Gæld, saa Godserne ikke forarmedes samtidig.

Grev Sponeck anbefalede min Fader hos Grev Brockenhuus-Schack som baade dygtig og paalidelig, og da Fader derefter søgte Pladsen, fik han den. Det var i Aarene 1849—50.

Der var noget for en ung Mand at øve sine Kræfter paa, og han gik i Gang dermed.

Hans Søster Cecilie kom ud til ham og styrede hans Hus.

I de Aar var det, at Flors Højskole i Rødding blev oprettet. For Eleverne paa Skolen blev der hver Vinter afholdt et Bal, hvortil ogsaa Egnens Honoratiorens og Præstefamilierne fra Nabolaget med deres Ungdom indbødes. Ogsaa Fader var indbudt og saa der for første Gang min Moder. Hun var med sine Forældre, Pastor Jürgensens fra Oxenvad og Jels. De havde 3 kønne unge Døtre, min Moder var den mellemste. Hun havde gjort saa meget Indtryk paa ham, saa han nogen Tid derefter gjorde Visit i Præstegaarden. Han havde Ridehest og var en ivrig Rytter. Han blev venligt og vel modtaget, men Bedstefar sagde dog siden til »Oldemor«: »*Hvad* vilde den unge Mand her?«. Hun forstod det bedre — men den,

der forstod det bedst, var vel nok Charlotte. Nogen Tid derefter friede han til hende, skriftligt, og skrev samtidig til hendes Forældre.

Det satte dem i en ikke ringe Forlegenhed, de kendte saa lidt til ham, vidste, at han var Godsinspektør paa Gram, men meget lidt derudover — og det var deres Charlotte, det gjaldt. Da de hørte, at han i flere Aar havde været paa Grev Sponnecks Kontor, besluttede de efter Samraad og Overvejelser at gøre en Riberejse og tale personlig med Stiftamtmanden. Det var ingen Sviptur at tage til Ribe, der var vel en 3-4 Mil dertil, saa det vilde blive en drøj Tur for Hestene, men Tanken, der var givet dem, maatte realiseres, og en skønne Morgenstund drog de hjemmefra og lagde Vejen om ad Gram, hvor de gjorde et Ophold og hilste paa min Fader. De takkede ham for hans Brev og sagde, hvad Maalet for deres Rejse var — et Besøg hos Grev Sponneck — der jo havde det Førstehaandskendskab til min Fader, som de selv manglede. Paa Hjemvejen fra Ribe vilde de igen komme til ham og bringe ham deres Svar. Fars sidste Ord til dem var: »Jeg afventer med Tryghed Deres Tilbagekomst«. Saa drog de videre. Jeg kan næsten se Præsteparret vandre noget beklemte gennem Ribe Gader til Amtmandens Bolig, for at komme frem med deres ejendommelige Ærinde. Men de blev venligt modtaget, og da de havde faaet sig udtalt for Greven, forstod han dem saa godt, gav min Fader det bedste Skudsmaal og sluttede med at sige: »Jeg vilde med Glæde betro Raunsøe min egen Datter«.

Det var med Glæde og Lettelse, de nu tiltraadte Hjemturen. Paa Vejen var de inde hos min Fader og gav ham med Glæde deres Samtykke — og endelig naaede de hjem til den ventende Charlotte, der var klar nok over *sit* Svar.

Nu blev Rideturene til Oxenvad hyppigere, og Gangeren blev ikke skaanet. Avlskarlen i Præstegaarden rystede paa Hovedet i Køkkenet og sagde, at han vidste jo da, at den Inspektørs Hest var brun, men naar han naaede Præstegaarden var den »aall hvid« (af Skum).

Kort efter blev den yngste af Pastor Jürgensens Døtre, Amalie, forlovet med Forstanderen paa Rødding Højskole, cand. theol. Sofus Høgsbro.

Nu blev der Travlhed i Præstegaarden med at sy Udstyr til de to Døtre.

Paa Gram Slot blev min Fars Ungkarlejlighed udvidet og indrettet til en smuk Bolig for det unge Par; og paa Højskolegaarden var der heller ikke Grund til at vente. Saa blev da Bryllupperne holdt i Efteraaret 1853 — min Bedstefader viede dem i Oxenvad Kirke, men ikke paa samme Dag. De to Søstre holdt paa, at de ikke vilde vies samme Dag, saa vilde efter et gammelt Ord »den ene Søster tage Lykken fra den anden«. Den 15. Oktober 1853 viede Bedstefar Far og Mor; — 14

Dage efter Høgsbro og Amalie Jürgensen. »Oldemors« Dygtighed som Husmoder stod sin Prøve, da hun og hendes Mand med 14 Dages Mellemrum maatte holde 2 Bryllupper i deres Præstegaard. Bedstefader nedskrev senere den Brudevielse, han havde holdt til mine Forældre og sendte dem den; den har jeg endnu, den er snart 100 Aar gl., og om mine Efterkommere vogter den vel, kan den blive 100 Aar til.

—Saa begyndte Livet sammen for Far og Mor. De fik efterhaanden 5 Børn; men de to ældste, Niels og Sofie, døde i 4-5 Aars Alderen under en Blodgangsepidemi, der gik hen over Eggen. Senere fik de tre Døtre; men Far forvandt aldrig den Sorg, at han havde mistet sin eneste Søn.

Mor blev en meget dygtig Husmoder. Til Fars Løn hørte bl. a., at han maatte holde 6 Køer og et Par Køreheste, saa der maatte holdes Karl og Pige, og Husholdningen blev stor, da vi fik Lærerinde i Huset, og Far havde en Kontormedhjælper, der ogsaa boede hos os.

Da min Far som ung Mand overtog Stillingen paa Gram, hørte det med til hans Bestilling og Embede — om man vil —, at han tillige var Godsets øverste Politimyndighed, udnævnt af Øvrigheden. Han var ikke glad ved den Bestilling, men *skulde* overtage ogsaa den; det hørte fra hans Forgængeres Tid med til Stillingen. Saa maatte han fortrøste sig til sin Lyst til Retfærdighed og Billighed ogsaa mod Delinkventerne — og til den Smule Jura, han havde tilegnet sig.

Der var 2 Kachotter i Slottets Kældere, mørke Rum med Gittervinduer for. Vi Børn saa med Rædsel paa dem og hørte om Banditter, der før Fars Tid havde været indsat i dem. Jeg tror, at der i Fars Tid kun en Gang sad en Forbryder nogle Nætter. Hvad hans Skæbne senere blev, ved jeg ikke. Men det var en Lettelse for Far, da han blev friet for dette Hverv, fordi Tyskerne efter 64 selv overtog det.

Til vore Barndoms minder hører, at Far i mange Aar drog til »Kieler Umschlag«, der blev holdt fra 7. — 16. Jan. Dette var en Pengemesse, der brugtes navnlig af Hertugdømmerne, hvor Godsejerne ordnede deres Pengemellemværender, og hvor Kreditorer og Debitorer personlig mødtes. Ogsaa min Fader mødte der med det aarlige Afdrag paa Godsets Gæld. En vis Del af Summen skulde betales i Sølvs, og jeg husker, hvordan vi Pigebørn en Tid i Forvejen syede Pengeposer af stærkt, graat Lærred til Sølvpengene. Far talte Pengene af, og de mange Poser kom i en Kuffert, som han altid havde hos sig i Kupten. Det var spændende, om Far naaede Kiel i Sikkerhed med de mange Penge. Vi var alle lettede, naar han var vel hjemme igen. At Far ogsaa havde lært sig en Del Tysk, kom ham godt til gode paa disse Rejser, hvor han personlig mødtes med Godsets Kreditorer, rige Tyskere.

Der kom en Række Aar, hvor Far ikke rejste til Kiel med Pengene fra Godset. Den gamle Jenisch var blevet svag og kunde ikke komme

til Kiel, saa maatte Far rejse til ham i Hamborg for at faa Forretningerne afviklet. Saa fik han med det samme Lejlighed til at besøge en Svoger, Arkitekt P. G. Jürgensen, der boede der i Byen og var gift med en Hamborgerinde. Det blev til smaa fornøjelige Besøg paa den Maade. Fader indbød altid Onkel og Tante til at spise til Middag med sig en Dag ved table d' hôte paa det Hotel ved Alsteren, hvor han boede. Det blev til smaa fornøjelige Sammenkomster, som Byboerne saa hen til fra det ene Aar til det andet. Min Tante var saa glad ved Fader, fordi han kunde tale Tysk med hende — det var der saa faa af hendes Mands danske Familie, der kunde. — Det førte senere til, at jeg, da jeg var 18 Aar, kom en Vinter i Huset hos dem og fik Undervisning i Sprog og Musik. Det blev en fornøjelig Vinter. Tante og jeg blev ved at skrive til hinanden i mange Aar, og efter hendes Død er Korrespondancen blevet fortsat mellem hendes yngste Datter og mig.

Den gamle Greve paa Giesegaard døde og blev efterfulgt af sin Søn Knud, der nu blev Ejer af baade Giesegaard og de sønderjydske Godser. Han var nogle faa Aar ældre end min Fader. Mellem disse to udviklede der sig i Aarenes Løb et meget smukt Forhold af Tillid og Venskab, som deres flittige Brevveksling vidnede om. Da Greven opholdt sig næsten hele Aaret paa Giesegaard paa Sjælland, maatte Fader træffe mange Dispositioner paa egen Haand; der blev vist ham stor Tillid fra hans Godsherres Side. Far maatte klare mange Vanskeligheder og træffe mange Bestemmelser ikke mindst i Krigsaaret 1864, der endte med det sørgelige Tab af Sønderjylland. Da viste det sig ret, at det var ikke blot sin Greve, han tjente, han stod saa fuldt paa den danske Befolknings Side, fik lettet og lempet for dem, hvor han kunde, navnlig med den strenge »Ægtkørsel«, som Tyskerne krævede, og som satte Arbejdet paa Bøndernes egen Jord meget tilside, saa mange var udsat for at forarmes. Far led og sørgede, da Freden blev sluttet og Sønderjylland blev afstaaet til Tyskland; det var en Sorgens Dag for ham, da han maatte stryge Dannebrog — og han tog det Løfte af sine Børn, at naar den Dag kom, da Sønderjylland igen blev dansk, skulde vi lade dette Flag vaje igen over et dansk Gram.

Saa gik der 56 Aar. Fader havde imens lukket sine Øjne, men han holdt Haabet og Tilliden fast til, at Befrielsen engang vilde komme. Og den kom. Da vi tre Søstre i 1920 rejste til Gram, og var med til at stemme det danske Sønderjylland tilbage til Danmark, førte vi det gamle Flag med derover. Greven havde ladet rejse en Flagstang til det i Slotshaven, hvor det igen gik til Tops, mens vi sang »Hil dig vor Fane, Korsbanner hvidt«. —

Efter Krigens Slutning blev Fars Gerning øvet under et stærkt Tryk; der kom ogsaa legemlig Sygdom til, idet hans Lunger blev svage, og to

Aar i Træk maatte han rejse til Berka i Thüringen for at indaande Luften i Naaleskovene der. Men der var ogsaa Glædens Dage endnu beskaaret for ham og Moder, som f. Eks. deres Sølvbryllupsdag den 15. Oktober 1878. Da var der Fest paa Slottet med stor Tilslutning fra Godssets Beboere og fra den tilrejsende Slægt.

Nogle Aar i Forvejen havde min Far faaet en meget smuk Gave fra Godssets Beboere med Tak for hans trofaste Sind mod dem under Krigen og for hele hans retsindige Færd iblandt dem. Det var et Kaffestel af Sølv paa en stor smuk Bakke, det bestod af en høj Kande, helt Sølv, Sukkerskaal og Flødekande ligeledes helt Sølv, forgyldt indvendig, og en Theskekurv med Theskeer til 12, ligeledes af Sølv. — Paa Kanden staar:

Venlig Erindring til Godsinspektør I. M. Raunsøe som Anerkendelse af hans Retsind og hans Humanitet.

Fra Gram og Nybøl Godsers Beboere 1865.

Det hele er kunstnerisk udført i København og opbevares som en Relikvie af hans Børn og Børnebørn. For Tiden er det hos Appels paa Ellehus; Fru Appel er Fars Datterdatter.

Far arbejdede sammen med Hans Andersen Kryger og mange andre gode danske Mænd paa at styrke og bevare Troen paa, at Befrielsens Dag *maatte* komme, selv om Ventetiden blev lang.

Og denne Kamp *med* Haab og *mod* Haab gav aandeligt Indhold til Hjemmet.

Den 20. November 1879 sov Far ind paa Gram Slot og blev begravet paa Gram Kirkegaard. — A. Jensen fra Ribe, der var uddannet i flere Aar paa Fars Kontor, blev hans Efterfølger.

LIDT OM SLÆGTEN:

Fars Broder Ib, der blev Møller, døde temmelig tidlig uden at efterlade sig Børn.

Den yngste af de 4 Søskende, Jakobine, blev gift med en Gaardmand paa Egnen. Hun havde kun 1 Barn, en Datter Sine, der blev gift med en fremragende Landmand i Vandborg. De har en stor Flok Børn, der vistnok er spredt paa mange Steder i Jylland. Desværre er Forbindelsen med dem efter Fars og Tante Cecilies Død blevet svag, saa vi har kun mødtes i Ny og Næ.

Tante Cecilie, der forblev ugift, levede sine sidste Aar hos min Søster, Fru Høgsbro, og døde der. Hun blev 91 Aar gammel.

Slægten Vedel i Sønderjylland

ved Centralbibliotekar T. GLAHN, Haderslev.

I Det Kongelige Biblioteks Manuskriptsamling (Add. 110. 8°) findes en Stambog, der har tilhørt Historikeren Anders Sørensen Vedels Søn: Præsten *Lauge Vedel* (1592—1648). Bogen har oprindeligt fulgt den unge Lauge Vedel paa hans Studierejse i Tyskland 1613—16 og indeholder fra den Tid ca. 40 Stambogsblade.

Foruden disse Stambogsblade er der — og det er ikke det mindst interessante ved Bogen — en Række slægtshistoriske Optegnelser, indledet af *Lauge Vedel*, fortsat af hans Søn Nustruppræsten *Johan Vedel*, videreført af dennes Søn og Efterfølger i Nustrup, *Lauge Vedel*, og endelig afsluttet af sidstnævntes Søn, *Bagge Vedel*, der i en Aarrække boede i Aabenraa, og som sandsynligvis i det 18. Aarhundrede har ført Afskriften af de originale Optegnelser ind i den gamle Stambog. I Bogen har Bagge Vedel tillige afskrevet nogle Optegnelser af Nustrup-Præsten *Peter Jordt*, hvis Enke giftede sig med Efterfølgeren i Embedet, nysnævnte Johan Vedel.

Denne Gren af Slægten Vedel er stærkt knyttet til Sønderjylland. Et Sagn¹⁾ fortæller, at Frederik den 3. som Tak for den Tapperhed, Lauge Vedels Sønner udviste ved Københavns Forsvar, udnævnte dem alle til Præster i Tørring Len paa een og samme Dag, og saa nær, at ingen af dem havde mer end to Mil at rejse for at besøge en Bror. Selv om dette nok er et Sagn, er der dog det Grundlag for Anekdoten, at de seks af Lauge Vedels Sønner fik deres Præstegerning meget nær hinanden i Sønderjylland eller lige nord for Kongeaen.

Til *J. Vahls* »Slægtbog over Afkommet af Anders Sørensen Vedel« (1896) og *Hauch-Fausbølls* »Slægtehaandbogen« (1900 S. 1165—1187) bringer Optegnelserne i den lille Stambog en Del Suppleringer. Optegnelserne vedrører jo for en stor Del Nustrup-Præsterne og deres Familie, og da Kirkebøgerne fra dette Sogn ikke eksisterer fra denne Tid (de er sikkert gaaet tabt ved Præstegaardens Brand 1769), er Stambogen

sikkert nu den paalideligste Kilde til Suppleringer paa dette Punkt.

At gengive Optegnelserne ordret og in extenso vil næppe have tilstrækkelig Interesse, de er meget omstændelige, f. Eks. i deres Angivelse af Klokkeslet for Fødsel og Død og Opregnelse af Faddere, men da som sagt adskillige af denne Gren af Vedel Slægten har haft deres Gerning i Sønderjylland, vil der maaske være Grund til her at bringe nedenstaaede Oplysninger.

Optegnelserne er her opstillet i Slægtstavleform, og Vahls Slægtstavlebetegnelser er bibeholdt. Hovedvægten er lagt paa at bringe de supplerende Oplysninger, mens øvrige, iforvejen kendte Data kun bringes i Uddrag (dog med Notehenvisning til Vahls ovenfor citerede Værk eller Arends »Gejstligheden i Slesvig Holsten«.)

Direkte Citater fra Stambogen (der anvendes for væsentligere, personlige Oplysninger, som er mere eller mindre ukendte) er sat i Citationstegn. Andre direkte Suppleringer (til Vahl eller Arends) er sat med *Kursiv*.

Slægtstavle.

- E 7 LAUGE ANDERSEN VEDEL, f. 1592. »Anno 1617, d. 24. *Augusti* paa Bartholomæi dag, blev jeg i den værdige Trefoldigheds navn ordineret udi Riber Domkirke af M. Ivaro Hemmettero²⁾ S. R. til Visby Sogn. Anno 1618, d. 26 Julij, die St. Annæ, stod mit og min kiere Hustrues Bryllup i Tønder udi Niss Hansøns Huus«. Gift med Elisabeth Mauriti (1596—1659). Han blev senere Præst i Ribe. Død 1648³⁾.
- F 1 ANDERS V., f. 7. 5. døbt 8. 5. 1619. Død 1660. Prorektor Ribe, senere Præst i Vilslev. Gift 1647 med ? (Ingen Børn)⁴⁾.
- [F 1a] ELISABETH V., f. 21. 3. 1621, død 8. 4. s. A.
- [F 1b] JOHANN V., f. 15. 4. 1622, død 19. 6. 1631 af »Smaapokker«, begr. 22. 6. i Ribe Domkirke.
- F 2 HANS V., f. og døbt 26. 5. 1624. Provst i Anst. Død ca. 1674. Gift med Kirsten . . ., død 1699. (3 Børn)⁵⁾.
- [F 2a] BERNT V., f. og døbt 26. 9. 1626. Død 20. 6. 1631 af »Smaapokker«, begr. 22. 6. i Ribe Domkirke.
- F 3 SØREN V., f. 10. 3. 1629 (døbt 22. 3.) Død 1681. Præst i Ravsted. Gift 1. Oelegaard Martini. Gift 2. Else Maria Zöéga (f 1638) (Ingen Børn)⁶⁾.

F 4

JOHAN V., f. 3. 9. 1631 (døbt 5. 9.) »Anno 1659 d. 20. *Maij* blev jeg i Jesu Navn ordineret udi Riber Domkirke af D. Peder Jensen Kragelund⁷), Biscop i Ribe. Anno 1661. *Torsdagen d. 12. Septb.* stod mit og min Kierestes Dorothe [Øllegaard] Sl. M. Peder Jordtes Efterleverskes, vores Bryllup udi Nustrup Præstegaard.« (født »*umb Ostern*« (d. v. s. medio April) 1636, død 1725) Datter af Claus Ahlefeldt⁸) t. *Ougaard i Angeln.* Hun var gift 1. »Anno 1652 ungefehr 14 tage vor Pffingsten, den diengsttag vor Himmelfahrt« (d. v. s. 25. 5.) med Peter Jordt (f. ca. 1629, død 1659). Præst i Nustrup. Johan Vedel døde 1692 og blev begr. 21. 1. i Nustrup.⁹)

G 1

PEDER V. f. 11. 6. 1662 (døbt 20. 6.) »Anno 1737 d. 6. *Martij* døde Hr. Peder Johannessøn Wedel, Fiskmester i Flensborg, og blev sammesteds om Aftenen Hæderligen begravet i St. Johannis Kirke... Døde ugift.«¹⁰)

G 2

LAUGE V., f. 9.2. (døbt 26. 2.) 1665. Død 6. 6. begr. i Nustrup 19. 6. 1733. »Anno 1692 d. 13. *Maij* blev jeg i den værdige Trefoldigheds Navn ordineret udi Riber Dom:Kirke til Nustrup-Sogn af D. Christen Lodberg,¹¹) Superintendent over Riber Stift. d. 22. *Maij* Festo SS Trinit. blev jeg i vor Hr. Jesu Navn af D. Møller Amts-Inspectore og Provsten Friedrich Hansen¹²) i samme Menighed introduceret. Anno 1694 *Torsdagen d. 7. Junij* stod mit og min Kierestes Annæ Elisabeth Friisen Bryllup paa Gram-Gaard«. Hun døde »*I hindes Alders 48 Aar og 8 Maaneder*«) Gift 2. Gang 17. 9. 1723 med Birgitte Sophie Allerup. Gift 3. Gang 2. 12. 1728 med Maria Susanne Clements (død 1736)¹³).

H 1

JOHAN V. f. 22. 9. 1696 (døbt 26. 9.) Død 9. 12. 1705 (begr. 22. 12.¹⁴)

H 2

MARIE ELISABETH V., f. 18. 8. (døbt 25. 8) 1698. Død 10. 6. 1767. Gift 2. 5. 1726 m. Søren Nissen Vedel f. 1694, død 1754. Præst i Døstrup. (6 Børn).¹⁵)

H 3

FREDERIK V., f. 29. 6. 1700 (døbt 7. 7.), død 9. 12. 1705 »*udi Børnekopper*«.¹⁶)

- H 4 BAGGE V., f. 25. 10. (Vahl har: 23. 10.) 1701. (døbt 29. 10). »Anno 1742 d. 25. Januar stod mit og min Kierestes Dorthe Carlsdaatters¹⁷⁾ Bryllup udi Aabenraa. Provst Schmidt¹⁸⁾ sammesteds holdte Brudevielsen i Huuset, thi vi toge Konge-Brev«. Hun var født 1718 og døde 1812. Han var cand. theol, først ansat i Aabenraa, senere Degn i Ejsing. Død 1775.¹⁹⁾
- [Ia] LAUE V. [*»Elsk Gud« senere rettet til:*] Gott Lob, f. 15. 11. 1742, (døbt 18. 11.) Død 18. 9. 1747 »af de den tiid gængse børnekopper«, begravet paa Aabenraa Kirkegaard.
- [Ib] GEORG V., f. 23. 7. 1744 (døbt 26. 7.) Død 4. 12. s. A., begravet 8. 12. i Aabenraa.
- [Ic]=I 3 ANNA ELISABETH V., f. 15. 11. 1745 (døbt 17. 11.) Gift i Sønderjylland. Død 31. 3. 1806 i Biol-derup Sogn. (4 Børn).²⁰⁾
- [Id]=I 2 LAUE V., [*»Elsk Gud« rettet til:*] Gott Lob f. 10. 8. 1748 (døbt 18. 8. i Ensted Kirke) Sognedegn i Ejsing, senere Hanbjerg. Død 1820, gift 1790 m. Maren Christensdatter Sandholm (f. 1771, død 1845) (10 Børn).²¹⁾
- [Ie]=I 1 CHRISTINA V. f. 21. 11. 1752 (døbt 26. 11.). Død 2. 1. 1807 (Vahl har kun: 1806). Gift med Husmand Peder Hedegaard, Dalhus, Handbjerg S. Eising. (2 Børn).²²⁾
- [If] DOROTHEA ØLLGAARDT V., f. 21. 11. 1752 (døbt 26 11.) Altsaa Tvilling til sidstanførte. Død 1. 5. 1753.
- [Ig]=I 4 DOROTHEA ØLGAARDT V., f. 22. 12. 1754 (døbt 26. 12) Gift i Sønderjylland. (Ingen Børn).²³⁾
- [H 4a] ULRICH V., f. 12. 1. 1703 (døbt 23. 1.) Død 14. 12. 1705. Begr. 22. 12.
- H 5 KAY V., f. og døbt 1. 4. 1704, død 2. 4. s. A. (begr. i Nustrup K.)²⁴⁾
- H 6 KAY V., f. 28. 3. 1705 (døbt 2. 4.) Død 6. 12. 1705 af Børnekopper.²⁵⁾
- H 7 JOHANN FRIEDRICH V., f. 4. 9. 1707 (døbt 5. 9.) Død 5. 9. s. A., begr. i Nustrup K.²⁶⁾
- H 8 JOHANNA DOROTHEA V., f. 3. 11. 1708 (døbt 8. 11). Død 1743. Gift 1727 m. Anthon Monrad, f. 1685 d. 1745. Præst i Gl. Haderslev. (4 Børn).²⁷⁾

- G 3   CLAUS V., f. 11. 4. 1669. Død 1748. Præst i Munkebo. Gift 1. 1696 med Sofie Clausdr. Naschow (f. ca. 1636, død 1727) Gift 2. 1727 med Anna Elisabeth Amalie Berg (f. 1708, død 1780) (1 Barn).²⁸⁾
- G 4   JOHAN V., f. 6. 7. 1675 (døbt 11. 7.) »Kgl. Berider i Kiøbenhavn. Samt Garder til Hest og tilsidst Leutenant ved Garderne. Døde ugift i København«. ²⁹⁾
- G 5   SOPHIE CHRISTINE V., f. 23. 5. 1677 (døbt 27. 5.) g. m. Lambert A Guldager, Præst i Bølling, senere S. N. Onsild. Død 1743. (4 Børn).³⁰⁾
- F 5   BERNT V., f. 17. 6. 1635 (døbt 19. 6.) Cap. ved Ribe Domkirke samt Comp. i Seem. Død 1695. Gift m. Anna Jørgensdr. Seerup (8 Børn).³¹⁾
- F 6   ÆGIDIUS V., f. 17. 6. 1635 (døbt 19. 6.). Præst i Brøns. Død 1686. Gift 1. 1663 m. Boeld Jensdr. Gift 2. m. Margrethe Christine Reimers f. 1648, død 1729. (7 Børn).³²⁾
- [F 6a]   JØRGEN V., f. 18. 7. 1638 (døbt 20. 7.) Død 21. 8. 1638 (begr. 14. 8. i Ribe Domkirke).
- F 7   JØRGEN V., f. og døbt 20. 8. 1640. »Studiosus. Døde i Ungdommen«. ³³⁾

Noter.

1. Vedel Simonsen: Elvedgaards Historie Bd. 3 S. 69.
2. Iver Hemmet (1564—1629) Biskop (Bricka).
3. Vahl S. 112. Arends II, S. 352. Manuskriptet med de her gengivne Oplysninger indeholder ca. 40 (ikke kronologisk indførte) Stambogsblade. Fra 12. 11. 1613—22. 2. 1616 er de dateret Leipzig. Fra 12. 3.—22. 3. 1616 findes 5 Blade fra Wittenberg (samt et dateret sammesteds 28. 2. 1615, men det kan jo være en Fejlskrift for 1616). Fra 17. 4. 1616 findes igen et Blad fra Leipzig og endelig er et dateret Ribe 25. 9. 1616.
4. Vahl S. 112.
5. En Søn af ham: Poul V. (1659—92) var Præst i Hjortlund og en Datterdatter: Barbara Aagaard (f. 1679) var g. m. Hans Smed af Skodborg (Vahl S. 112—113. Arends II S. 353).
6. Vahl S. 113. Arends II S. 354. Hans Eftermands Efterfølger: Johannes Gjødese (død 1738) var iøvrigt en direkte Ætling af Anders Sørensen Vedel, idet han var en Søn af Bylderup-Præsten Gjøde Laurentsen (død 1698), hvis Mormor var Anders Sørensen Vedels Datter. Af Gjøde Laurentsens andre Børn var Bertel (død 1733) Præst i Varnæs og Ewald (død 1732) Præst i Bylderup. (Vahl S. 2. Arends I S. 282).
7. Peder J. Kragelund (1602—81) Biskop (Bricka).
8. Claus Ahlefeldt anføres ikke paa Stamtavlen i Danmarks Adels Aarbog 1929.
9. Vahl S. 113. Arends I S. 414 og II S. 352. Ifølge Kopien af P. Jords Optegnelser i Stambogen, studerede han fra 10. 8. 1645 i Danzig, fra Maj 1647 i København, Marts 1650 blev han Mag.

- i Rostock. 14. 2. 1651 holdt han Prøveprædiken i Haderslev. »Anno 1653 d. 27. Febr. Zu Nustrup geprediget zur Probe zum ersten mahl«. Hans Børn var (ligeledes iflg. Optegnelserne): 1. Key J. f. 16. 9. 1653 (døbt 23. 9.) Nævnes 1696 som Fadder til Johan Vedel. 2. Jacob J. f. 8. 11. 1655 (døbt 13. 11.) Død 27. 2. 1658. 3. Christina f. 1658. Denne Del af Optegnelserne slutter: »Anno 1659 d. 9. Novbr. zu Ripen im Herren selig entschlaffen«. Om dette gælder Christina, eller P. Jordt, der iflg. Arends I S. 414 »faldt i Krigen« Marts 1659, ses ikke. I Søren Abildgaards Dagbog (Sønderj. Aarbøger 1906 S. 133) findes Teksten paa en nu forsvunden Ligsten i Nustrup Kirke over P. Jordt, Johannes Vedel og deres Hustru.
10. Vahl S. 113.
  11. Christen J. Lodberg (1625---93) Biskop (Bricka).
  12. Hans første Hustrus Far: Frederik Hansen Friis (død 1704), der var Præst i Gram og gift med en Datter af Forgængerens Hans N. Lend (død 1656) der var gift med en Datterdatter af Anders Sørensen Vedel (Vahl S. 2 og Arends II S. 25). At Bagge Friis, Præst i Visby (død 1701) var en Søn af ovennævnte Fr. Friis (hvilket Arends sætter et ; ved) fremgaar af Optegnelserne.)
  13. Vahl S. 113. Arends II S. 352. Børnene i Lauge Vedels 2. og 3. Ægteskab (ialt 7) nævnes ikke i Afskriften af Lauge Vedels Optegnelser, men derimod i en Slægtsoversigt (rimeligvis ligeledes skrevet af Bagge Vedel). Disse Oplysninger falder sammen med Vahls, kun anføres om Sønnesønnen Christian Allerup Vedel, udover at han var cand. theol., tillige at han var »Hofmæster hos General Major von Berger paa Jægersborg Slot. Døde Aar 1786«. En anden Sønnesøn var Bernhard Matthias V (død 1819) Præst i Marstal (Vahl S. 125, Arends II S. 351).
  14. Vahl S. 113.
  15. Søren Nissen Vedel var den 2. af 5 Generationers Døstrup-Præster. Den 1. var Faderen Nissenius V. (død 1737) [Søn af Rejsby-Præsten Peter V. (død 1691) — en Sønnesøn af Anders Sørensen V. — og Fader til Rejsby-Præsten Søren V. (død 1749) hvis Børn ogsaa var knyttet til Sønderjylland]. Den 3. Døstrup-Præst var Søren N. V.s Svigersøn J. P. Brorson (død 1791) der efterfulgtes af sin Svigersøn Michael Koch (død 1821) og som den 5. Døstrup-Præst fulgte dennes Søn Gabriel Koch (død 1865). Vahl S. 68 og Arends I S. 90, 160 og 158 samt II S. 353). Af Søren V's (død 1754) Sønner var Nissenius V. (død 1767) Præst paa Føør og Lago V. (død 1806) Præst i Maugstrup. (Af sidstnævntes 7 Børn var 2 Haandværkere i Maugstrup, en Datter blev gift med Degnen Eskild Lund i Jegerup, og Sønnesønnen Nissenius (død 1827) blev Præst i Daler). Søren Vedels Brordatter Katrine (død 1803) var gift med Niels Windekilde (død 1809) Præst i Løgumkloster, senere i Vilstrup. (De har flere Efterkommere i Sønderjylland). Vahl S. 68, 71, 80-85 og Arends II S. 370.
  16. Vahl S. 113.
  17. Vahl har »Jørgensdatter«, hvilket ogsaa synes rigtigt, da hendes Broder ved et af Børnernes Daab betegnes som »Jørgen Jørgensen Carl«.
  18. Johann Schmidt (1695—1762) Provst i Aabenraa. (Arends II S. 233).
  19. Vahl S. 113. Bagge V. har aabenbart ført Stambogen med sig paa en Studierejse til Wittenberg, hvorfra der findes 5 Stambogsblade, hvis Datering ligger mellem Maj 1723 og April 1724.
  20. Vahl S. 120.
  21. Vahl S. 114.
  22. Vahl S. 113.
  23. Vahl S. 120.
  24. Vahl S. 120.
  25. Vahl S. 120.
  26. Vahl S. 120.
  27. Vahl S. 120 og Arends II S. 81, hvor der tillige er Oplysning om Monrads tidligere Giftermaal. Af deres Børn var Dorothea (død 1749) gift med Peter Bertelsen (død 1753) Kap. ved Gl. Haderslev, og Lago M. Købmand i Haderslev. (Vahl S. 120-24 og Arends I S. 47).
  28. Vahl S. 129.
  29. Vahl S. 133. Hirsch: Danske og norske Officerer 1648—1814 (Haandskrift paa Del kgl. Bibli-

otek) anfører: »Afsked som Løjtnant i Livgarden tilhest 12. 1. 1739, havde da vel staaet som Underofficer eller Volontør i Garden«.

30. Vahl S. 133.

31. Vahl S. 133, Arends II S. 351.

32. Af hans Sønner var Lauge (død 1723) Præst paa Før (og Fader til Johanne Kathrine, der blev gift med den næste Før-Præst Philip Quedensen (d. 1762) og til Amrum-Præsten Barthold V. (d. 1727) og Anders V. (død 1730) Præst i Daler (Fader til Andreas

Chr. V. (død 1786) Præst i Abild, hvor hans Datter Katharine Marie V. (død 1825) blev gift med Efterfølgeren i Embedet Hans Carstensen (død 1825), mens Datteren Metta Christina V. (død 1790) var gift med Jørgen Fr. Riis (død 1812) Præst i Daler. De havde flere Efterkommere i Sønderjylland. (Vahl S. 138-44 og Arends I. 121, II 54, 177, 201 og 351.

33. Vahl har (S. 144) »Student, maa-ske = Jørgen Laugesen, Organist i Ribe Domkirke« (2 Børn).

Spillemandsprivilegier i gamle Dage paa Vesteregnen.

Af Andreas Petersen, Kollund.

Ligesom andre Erhverv havde ogsaa Spillemandene i gamle Dage deres Privilegier. Et saadant Privilegium, som kun gaves til de mere fremtrædende Spillemand, lød sædvanlig paa to Mils Luftlinie, saa Omraadet strakte sig ofte langt ind i andre Sogne, hvad der ofte gav Anledning til Klage fra anden Side. Men disse Klager kunde jo ikke tages til Følge, eftersom Spillemanden havde Ret til at modtage Bestillinger fra sit hele Omraade. Derimod maatte de forskellige Spillemand uok bestille hinanden indbyrdes, selvfølgelig dog kun privilegerede Musikere. De ikke privilegerede Musikere udøvede dog ogsaa ofte Musikken som Erhverv; den privilegerede tog det i Regelen ikke saa nøje.

I Byer og Flækker kaldtes den privilegerede Spillemand »Stadtmusikant« eller »Stadtmusikus«.

I Møgeltønder kender vi saaledes

Hofmusikus Hinrich Hansen,

privilegeret 1. Febr. 1784 paa Schackenborg. Hinrich Hansen var en lille Hersker i sit ret store Omraade. Saa at sige alle Sogne op til Ribe eller Dele af dem hørte dengang under Schackenborg, og Hinrich Hansens kgl. Bevilling lød paa, at alle, som boede under Schackenborg, skulde betale Afgift til Hofmusikanten Hinrich Hansen ved Bryllupper, Barselgilder og andre Familiefester, enten de saa havde bestilt Musik dertil eller ikke. Det gamle Ord »Den, som bestiller Musikken, skal betale« havde ingen Betydning her, thi hos Hinrich Hansen skulde ogsaa den betale,

som ikke havde bestilt Musik. Afgiften beregnedes efter Vedkommen- des Stilling; en Herremand maatte altsaa betale den højeste Takst, en Bondemand mindre, en Arbejdsmand endnu mindre, men betale skulde de alle; Hinrich Hansen holdt skarpt Udkig, han havde overalt sine Følere ude.

Selvfølgelig gav saadanne Bestemmelser Anledning til megen Kritik og mange Klager. Der ligger et omfattende Materiale i Schackenburg Arkiv, meget interessante Akter med Klager fra disse Tider. Hinrich Hansen havde en noget for livlig Natur. Han var godt kendt i Tøn- dringer Værtshuse, og her gik det ofte ud over Værtshusets Kopper, Glas o. s. v.; han havde nemlig for Vane at slaa alt i Stykker.

Stadsmusikanter i Tønder.

Den første privilegerede »Stadtmusikant« i Byen Tønder var *Johann Beyer*; han var kun et Aar i Tjeneste, nemlig fra 1615 til 1616. Derefter følger:

Magnus Abelman 1630—1650,
Joachim Heumann, der kalder sig »Kunstpiber«, 1650—60,
Jakob Klos fra Wilster 1670—90,
Christian Knøler (eller Knölk) 1690—1744,
Johann Schwennsen 1744—45,
Krey 1745—50,
Anthon Spannüt 1750—55,
Conrad Carl Dohrn 1755—81,
Kasper Paul Dohrn 1782—1811,
Johann Ruslaub 1812—22,
Semler 1823—47,
Allerup 1849—64,
Gerlach 1864—90.

Alle de nævnte Spillemande havde Pligt til at staa til Raadighed, naar »Bürgermeister und Rath« krævede det, f. Eks. ved officielle Lejligheder, Kongebesøg eller Fester paa Raadhuset; de skulde spille fra Kirketaarnet, ved Højtideligheder o. s. v.

Ligesom i Møgeltonder var Borgerne i Tønder ogsaa utilfredse med Stadsmusikantens Rettigheder, hvad der ses af følgende Dokument fra 1694:

Dekretum ad instantiam

Christian Knöler, bestalten Musikanten der Stadt Tondern, vorgestalt einige junge Hochzeiter auf ihrem Ehrentage keinen Musikanten verlangten, wodurch sein Gehalt, zumahlen ihm das Amt benommen wäre, geschwächert würde.

Demnach von dem hiesigen Staltmusikanten oftere Beschwerde geführt werde, dass die angehenden Eheleute auf ihrem Ehrentage zwar zuweilen weitläufige Hochzeitgelage anstellen, jedoch

denselben, wie doch vorhin gewöhnlich gewesen, dazu nicht erfordern und dessen Aufwartung begehren, worüber dann mit der Zeit alle Akcidentien, welche doch zu seiner Bestallung gelegt, ihm entgehen dürften, — so haben Bürgermeister und Rath hierüber diese Verordnung gemacht, dass, da ganz keine Hochzeits Gäste gebeten und zur Mahlzeit behalten werden, von solchen Leuten, als die vermutlich gar wenig zum Besten haben, auch nicht präsentiert werden möge, da aber die Hochzeiten bis 6 Paar Leute den selben den Stadtmusikanten, wenn dabei keine Musik verlangt, 1 Mark, wenn aber deren Anzahl 10 Paar anläuft, 2 Mark bezahlen, übrigen aber und welche stärkere Versammlungen halten, sich dessen Aufwartung notwendig zu brauchen und desfalls mit Ihnen akkordiren sollen, wie nun über diese Verordnung streitlich zu halten, also wird der Stadtmusikant auch datum stehen, das über das determinirte quantum bey ersten Fällen ein mehreres nicht fordert, bey der beehrten Aufwartung aber auch niemand übersetzt werde.

Wonach sich allerzeitig zu achten.

Tondern, den 17. Mai 1694.

Bürgermeister und Rath.«

Som det ses af dette Dokument, skal der betales Afgift, selv om der ingen Musik bestilles, men Borgmester og Raad bestemmer ved denne Forordning en mindre Afgift, end Borgerne sædvanlig har været vant til, altsaa dog en lille Forbedring for Byens Borgere.

Musikus Dresen fra Rørkær.

I Midten af det 19. Aarhundrede kendtes som privilegeret Spillemand paa Tøndereggen først og fremmest Musikus Dresen fra Rørkær. Han var helt til Halvfemserne en meget kendt Skikkelse paa hele Vestereggen, nordpaa helt til Ribe, sydpaa helt til Bredsted. Jeg skal fortælle et Par Træk fra Dresens privilegerede Tid.

Engang kom Dresen fra Kloster og gik hjem over Klinborg Kro. Her hørte han, at der var Dans, og gik straks ind. Da Dresen viste sig i Døren, blev de spillende selvfølgelig meget forbavsede, at dette skulde ske just den Dag, da Forretningen gik saa godt. Med streng Mine gik Dresen hen til Musikanterne og forlangte hele det indspillede Beløb paa Bordet. De udleverede det med det samme, men bad hønligt om at beholde Halvdelen. Den privilegerede lod Naade gaa for Ret og lod dem beholde hele Kassen, hvis de bestilte et godt Maaltid Mad og en Punch, som de med Glæde gjorde.

En anden Gang gik det galt. Dresen skulde spille i Kloster, som han havde gjort det hundrede Gange, men Musikus *Bestmann* i Kloster var kommet i Tanker om, at der maatte være mere end to Mil fra

Rørkær til Kloster, og han klagede til Borgmesteren. Kromanden, hvor Dresen skulde spille, havde hørt noget derom og forlangte 100 Mark af Dresen som en Slags Kaution i Tilfælde af, at det blev ham forbudt at spille. Godt hen paa Aftenen kom da ogsaa en Gendarm og forlangte, at han skulde holde op. Trods Bevis for, at han havde Ret til at spille, var der ikke andet at gøre end at henvende sig til Herredsfoged Dircks i Tønder. Herredsfogeden vilde gerne sende to Gendarmere med Dresen tilbage før at imødegaa Borgmesteren i Kloster, men nu var Tiden for langt fremskreden til, at det kunde betale sig at tage afsted til Kloster igen. Dresen maatte af med de 100 Mark, som han netop havde tjent fra om Formiddagen af. Han havde altsaa spillet gratis til Kloster Marked denne Gang.

Dresen blev født 1829 og døde 1906, han blev altsaa 78 Aar.

Andre privilegerede Spillemænd.

Af andre privilegerede Spillemænd paa Tønderegnet kan nævnes Musikus *Christiansen* fra Vimmersbøl. En Søn af ham bor i Flensborg og var i mange Aar Flensborgs bedste Danselærer. Desuden kan nævnes *Madsen* i Højer og *Davidson* i Skast. (Fader til nuværende Godsinspektør *Davidson*, *Schackenborg*).

Musikprivilegierne havde deres gode, men ogsaa deres daarlige Sider, og efter at Herredsfoged Dircks i Tønder havde indberettet Sagen fra Løgumkloster, blev alle disse Privilegier ophævede, saa enhver kunde spille, hvor han vilde.

Musikus Dresen fra Rørkær.

Fastelavnsgilde for 60 Aar siden i Øster Højst.

Af R. J. Schmidt, Aabenraa.

Undertegnede, der henlevede sine Barndoms- og Ungdomsaar i Øster Højst, har Lyst til i »Sdj. Maanedsskrift« at fortælle om, hvorledes man i Begyndelsen af 80erne holdt Fastelavnsgilde i Øster Højst.

Det gik »tæ Omskøvt« med Gilderne, og alt gik pænt og ordentligt til, uden Svireri. Musikanterne var fra Rørkær ved Tønder, og de tog Opstilling som ved Bryllupper, ude foran Indgangsdøren, med Front til de ankommende Gæster. Man mindes med stor Glæde Hovedmanden for Musikken, »Dresen fra Rørkær«. Kl. 4 Eftermiddag kom de første Gæster til Fastelavnsgildet, og de blev spillet ind af Dresen og hans Broder. Klarinetterne — af den Slags med de fem Klapper — røg op til Munden, og der afleveredes en kort, smuk Melodi.

Indendørs var der saa bordet og bænket, og Bordene bugnede af »Hedeviger« (Fastelavnshøller). Der nødtes ikke andet til den serverede Kaffe, hverken Eftermiddag eller Aften.

Ved Kaffebordet gik det livligt til med Taler og Sang. Til at begynde med kom Skæmtevisen om Skrædderen fra København, der ved Fastelavnstide var paa Langfart. Visen begynder saadan:

»Det var et Aar om Fastelavn,
vi drog fra København;
med Snækken foer jeg som en Pil
og landede i Kiel«.

Der var Fart over Sangen, og Dresen ledsagede paa bedste Maade. — Denne Skrædder var ogsaa naaet til Rom, og derom hedder det saa:

For Paven syede jeg i Rom
hans gamle Bukser om . . . «

Ogsaa den gamle Vise om »Kejseren udi Kinesiens Land« maatte holde for. I det hele taget sang man kun Viser med raske Melodier og af den Slags, der var Morskab i. Var der en Gildedeltager, der hed Rasmus, og havde han det Uheld (eller Held, sagde nogle), hverken at være forlovet eller gift, saa skulde han drilles, thi enhver, der sad bænket om Bordene, var i straalende Humør. Man sang saa:

»Rasmus, Rasmus, Rasmus Mus,
sig, hvem skal for dig holde Hus?
Hvorfor tøver du saa længe

og til andres Hjælp maa trænge?
Hvorfor gifter du dig ej, du dig ej?
Derpaa maa du svare mig!«

Rasmus svarer saa:

»Giftes, aak giftes, ja hvem der giftes vil, hvem der giftes vil,
derpaa er der en stor Forskel.
O, at tage sig en Mage
og i Ægtesland at drage!
Jeg vil aldrig gifte mig, gifte mig,
at giftes, det er til en stor Fortræd!«

Selskabet synger saa tredje Vers:

»Rasmus, aa Rasmus, du kan tro, du kan tro,
Det er saa godt at være to.
Hvile i hinandens Arme,
o ja, saa holder man bedst Varme,
saa er Natten ej saa lang, ej saa lang,
og saa er Nattekulden ej saa trang!«

Men Rasmus er uforbederlig Ungkarl og svarer:

»Nattekulden, ja, det gør ingen Ting, ingen Ting,
naar man kun godt sig svøber ind,
i de varme Sengeklæder;
ingen, som hylér, ingen, som græder,
ingen forstyrrer mig i min Ro, mig i min Ro,
bedre at være een, som to!«

Ud paa Aftenen, efter et Par Timers Dans, hvor Dresen udfyldte Pauserne med Vittigheder, tømte man en Bowle, og saa gik det løs igen et Par Timer. Saa kom der Kaffebord igen, og det kunde hænde, at der var et Par Pantelege. Hen ved de smaa Timer brød man op efter et fornøjeligt Fastelavnsgilde, som mindedes af Deltagerne med Glæde. Alt gik sømmeligt og ordentligt til.

Det var en Selvfølge, at Dresen skulde spille, han var meget populær.

Dejn Gammelgaards sidste Digt.

Ved Jens Chr. Lauersen, Bovrup.

Enhver Nordslesviger kender Dejn Gammelgaard i Varnæs fra Nic. Andersens Digte »E Skrap« og »Gammelgaards Overmand«. Paa Varnæs-egnen er Gammelgaards Navn ikke glemt endnu, og det er ikke blot for de mange gode Historier, han mindes. Gammelgaard var Dejn i Varnæs fra 1832 til 1876. Hos hans Efterkommer, Grd. Niels Gammelgaard i Varnæs, opbevares flere Papirer af Dejn Gammelgaard, bl. a. efterfølgende Digt, skrevet den 13. Nov. 1885, da den dengang 85aarige

gamle Degn for sidste Gang besøgte sin kære Skovsø, der ligger saa idyllisk i Varnæs Skov. Gammelgaard var en stor Naturelsker og ejede bl. a. en rig Fuglesamling.

FARVEL TIL SKOVSØ

og Minder om Fortidens Glæder.

Du lille Sø med Skov paa dine Bredder,
Saa skøn en Plet som mangen her paa Jord,
I Tanken tidt endnu ved dig sidder
Og hører Fiskens Plask og Fugles Syngekor.
Hvor ofte paa dit Spejl jeg haver gynet
Og sunget fro som Lærken ud i Vaar,
Ja selv i Manddoms Aar jeg følte mig forynget
Og mærked ej, jeg naaede Støvets Aar.
Dog Skæbnens Haand, som alting kan forøde,
Den er saa mangen jordisk Glædes Grav,
Den ogsaa naaede dig, din Fiskerigdom døde,
Min smukke Sø blev lig det døde Hav.¹⁾
Da mærked jeg, at Livets Lyst faar Ende,
Jeg følte, at jeg ned ad Bakken gaar,
Jeg lærte mangen Sorg og Savn at kende,²⁾
Jeg følte Vægten af de fire Snese Aar.
Dog Mindet om dig har jeg end tilbage,
Et Minde, lyst som ikke mange fler;
Men selv fra Mindet maa vi Afsked tage.
Farvel, du lille Sø, jeg ser dig næppe mer!

Den 13. November 1889.

C. N. Gammelgaard.

Samleren.

Ved Ølbrygningen lagdes der et Kors af Straa ned paa Øllet.

Undertegnede har fra en gammel Kone i Aabenraa, Fru Margrethe Rossen, f. Schmidt, Nygade 1, faaet en Del Oplysninger om, hvordan det gik til, naar de paa »Vittegaard« i Øster Højst Sogn bryggede Øl. Det var jo store Kvanta, der skulde til, især i Høstens Tid, paa en saa stor Gaard, og det var jo selvfølgelig Husmoderen meget magtpaaliggende, at Øllets Kvalitet blev, som den skulde være.

Naar Øllet var kommet ned i de store Kar, saa sattes der jo Gær paa. Der opsteg da det Suk: »Vinne no bare e Øl vil gøss'!« (gære). Man

---

1) Stormflod 1872.

2) En Søn, Lærer i Varnæs, død som ung.

tog saa to Halmstraa, et langt og et »Kortstraa«, som man sagde, og lagde det korte Straa paa tværs over det lange. Saa var der jo dannet et Kors, og det skulde beskytte Øllet mod onde Aanders Troldereri. Derefter dryssedes der fint Hvedemel eller Rugmel ned paa Korset. Saa var der gjort, hvad der kunde gøres i den Retning.

Fru Margrethe Rossen, der stammede fra »Snurum« ved Bov i Burkal Sogn, var paa »Vittegaard« som ung Pige. Det er nu 70 Aar siden, og Skikken med Korset og Melet holdt sig til midt i 70erne.

R. J. Schmidt, Aabenraa.

Gammel Folketro fra Emmerlev Sogn.

I min Barndom var paa Vestegnen overnaturlige Foreteelser en Realitet, man regnede med.

Engang havde min Morfader Johannes Nissen, der var »Tømmermand« og boede i Hemme, Emmerlev Sogn, et Arbejde for paa Trøjborg. Det drejede sig om Istandsættelse af en Fløj af Borgen i Anledning af, at Kongen¹⁾ skulde komme paa Besøg. Da min Morfader en Dag, medens Arbejdet stod paa, var paa Vej hen til Slottet, mødte han en Mand, der svor paa, at han lige havde set »Tømmermanden« staa og se ned fra et af Vinduerne i Fløjen. »Jamen, der er ingen Mennesker derhenne; jeg har Nøglen til den aflaaede Del af Slottet«, sagde min Morfader og tog den op af Lommen og viste Manden den. Personen, der var set, maatte aabenbart være Dobbeltgængerens til Tømremesteren, der formentlig havde haft sine Tanker optaget af Arbejdet og Stedet, han var paa Vej til.

Min Fader Niels Due boede i Emmerlev, inden han overtog sin Svigerfaders Virksomhed i Hemme. Ofte var han borte fra Hjemmet for at arbejde paa Bygninger i Omegnen. En Aften, da han var paa Vej til Emmerlev fra Ballum, kunde han etsteds ikke komme frem. Da han omsider naaede hjem, var han daarlig. Der herskede ingen Tvivl om, at han havde truffet paa en Ligskare; men om det blev opklaret, hvad den var Varsel om, ved jeg ikke.

Det skete derimod ved en anden Lejlighed, da min Far ogsaa var borte paa Arbejde. Inde paa Gulvet i Værkstedet saa man en lys Plet, hvis Oprindelse man ikke kunde forklare sig; den stammede ikke fra Maanen, blev det udtrykkelig konstateret. Nogen Tid efter kom der paa samme Sted af Gulvet til at ligge en Ligsten (Stenplade) som efter Egnens og Tidens Skik skulde forsynes med Trækant. Dette var Lyspletten Varsel om.

Hans Nissen Due, født 1864 i Emmerlev.

---

*) Ifølge Sønderjysk Maanedsskrift 7. Aargang, Side 11, gæstede Kong Christian VIII. Trøjborg 8. September 1847.

Købmandsskolens Medhjælperkole

Etaarig Dagkursus, der slutter med statskontrolleret Handels-eksamen, begynder 14. August (Særklasse for Elever med Handelsmedhjælpereksamen).

Program og Oplysninger faas paa Skolens Kontor: Julius Thomsensplads 6, Tlf. C. 8974, København V.

Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse

A/S Allerups nye Maskinfabrik

Odense

Kedler, Jernkonstruktioner.

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

Odense Fagskole - Tilskærerskole

Aarskursus for Faglærereinder — Tegne- og Tilskærerkursus for Direktricer og Syersker. — Sy- og Tilskærerkursus til privat Brug. — Kostskole og Hjem. — Skriv efter Plan.

Nathalie Hansen, Langelinie 29, Tlf. 2144

Statsanerkendt

Grundlagt 1910

Besøgt af 9300 Elever

STANDARD ELECTRIC

Aktieselskab

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Højskolehjemmets Hotel

Svendborg

Overfor Banegaarden - Telf. 743

M. Jensen og M. Andersen.

Danske Farve- & Lakfabriker

København F.

Einar Egense

Kemikalier

Brdr. Hillers

Sjællands Jern- & Staalforretning

Telefon 1605 (8 Linier)

Slagelse

VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess' Fabriker A/S

Historisk Samfund for Sønderjylland

udgiver „Sønderjydske Aarbøger“ III. Række, og „Sønderjydsk Maanedsskrift“.

Bestyrelsen er f. T. Amtslæge Dr. med. *Lausten-Thomsen*, Tønder (Formand), Arkivar *J. Hvidtfeldt*, Aabenraa (Sekretær), Museumsinspektør *Neumann*, Haderslev (Kasserer), Sparekassedir. *Nis Nissen*, Nørborg, Seminarielærer *Cl. Eskildsen*, Tønder, Højskoleforstander *Hans Lund*, Rødding, Museumsdirektør Dr. phil. *Mackeprang*, København, Pastor *H. F. Petersen*, Flensborg, Sognepræst *Hejselbjerg-Paulsen*, Skrydstrup og som Æresmedlem Frimenighedspræst *Thade Petersen*, Haderslev.

Formand, Sekretær og Kasserer danner Forretningsudvalg.

Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Aarbøger“ bestaar af *Lausten-Thomsen*, *Hans Lund* og *Johan Hvidtfeldt*. *Lausten-Thomsen* og *Cl. Eskildsen* danner Redaktionsudvalg for „Sønderjydsk Maanedsskrift“.

Medlemsbidraget er 5 Kroner aarlig eller mindst 100 Kr. én Gang for alle. Medlemmerne modtager „Sønderjydske Aarbøger“ gratis. „Sønderjydsk Maanedsskrift“ kan bestilles hos Posten og koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt. I Boghandelen eller bestilt hos *Cl. Eskildsen* koster det 1 Kr. 50 Øre frit tilsendt. Indmeldelser i Historisk Samfund modtages af alle Bestyrelsesmedlemmer. *Oprævningen af Medlemsbidraget* sker ved Tilsendelsen af 1. Halvbind af Aarbøgerne.

Ældre Aargange af „Sønderjydske Aarbøger“ kan, for saa vidt de haves, faas mod Betaling af tilsvarende Medlemsbidrag: 5 Kr. for en hel Aargang, 2 Kr. 50 Øre for et Halvbind + Porto.

Ogsaa *Festskriftet til H. P. Hanssen* faas af Medlemmerne for 5 Kr. + Porto, saa vidt Oplaget rækker.

Haslev Gymnasium - *Kostskole* for Drenge

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

Charlottenlund Travbane

Løbedage i Juli den: 5. 8. 12. 15. 19.

Totalisator — Musik — Restauration

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

MOGENSEN OG DESSAUS VÆVERIER

AKTIESELSKAB

ODENSE

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS
Kannikegade 18
Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

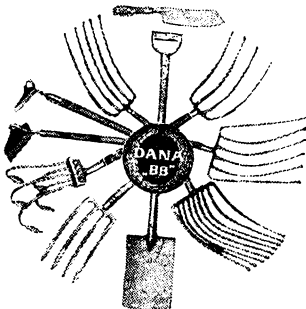
KØBENHAVN
Niels Ebbesenvej 20
Tlf. C. 5036

Køb dansk Arbejde!

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

„DANA“ = Redskaber

Høstleer, Spader, Grebe og Forke,
Roehakker, Haveredskaber

„DANA“-Redskaber forener Lethed
med Styrke og leveres under Garanti

A/s Brdr. Brincker

Grejsdal Hammerværk pr. Vejle
Grundlagt 1867

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30.
Marts med Lederuddannelse i Gymna-
stik, Svømning, Idræt, Boldspil og Rid-
ning. Skoleplan med Oplysninger -
ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp
fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole, Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 — do. Novbr.-Juli
8 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispertorv - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jorgine Abildgaard. Anna Krogh.

Graasten Husholdningsskole m. Barneplejeafdeling

5 Mdrs. Husholdningskursus
begynder 4. Maj og 4. Novbr.
Plan sendes.

Olga Reppien og Ebba Drewes.

Carl M. Cøhr's

Sølvvarefabriker Akts.

Fredericia

Poul Clausen

Brørup - Telf. 179

Stole og Møbler

Dyekjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing.

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Hareskov Kuranstalt ved København

Bagsværd St., Tlf. Bagsværd 348

Specialist i intern. Medicin: *Otto Jul Nielsen.*

Patienter og Rekonvalecenter efter alle Sygdomme modtages (ikke Tuberkulose eller Sindssygdomme). Electrocardiografi, Finsenslys, Diathermi, Kortbølge, Massage og med. Bade. Diæter og Affedning. Hyggelige og hjemlige Forhold. Rimelige Priser. Ingen Drikkepenge (undt. Portieren). Prospekt sendes

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Støt dansk Industri

A/S P. SCHOU & CO.

TRÆLASTHANDEL

Kolding

(Grundl. 1840)

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

A. Schjøth

Rør & Sanitet

Vejle

KURANSTALTE
Gl. Skovridergaard
V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Brørup Foderstofforening

Telf. 12 og 13

Brørup.

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

